

Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskola

TÉR-KÉPZELET

A mozgás mint téralakítás
a társadalom és a képzőművészet
tükrében

DLA értekezés

Szitt Melinda

2024.

Témavezető: Dr. habil. Erős István DLA

Bevezető

Hivatásom szerint, táncpedagógusként egész életemet az emberi mozgás megértésével és az itt szerzett tapasztalataimnak átadásával töltöttem. A megértés folyamatában, számos tudományterületet és művészeti műfajt érintve állt össze az a tapasztalat bennem, ami arra ösztönzött, hogy mindezeket megfogalmazva, kijelöljem magamnak azt az irányt, amelyen tovább haladhatok, mind a befogadás, mind az átadás területén. Mivel a képzőművészet és a tánc befogadása is csak a vizualitás útján lehetséges, számos határterületet fedezhetünk fel a két műfaj között. A képzőművészet, mint eltárgyasult műfaj, elkülönült az időalapú tánctól, mindaddig, amíg ez az időalapúság meg nem jelent a 20. és 21. századi avantgarde képzőművészeti törekvésekben. Miután az időalapúság sajátja lett az új képzőművészetnek, - performanszok, happeningek, akciók vonatkozásában -, a határterületek is elmosódnak látszódtak a modern tánc és a modern képzőművészet között. A határterületek átlépése, illetve a feloldására való törekvés napjainkban is tart, mely során számos olyan kísérlet folyik, melyekből valóban művészet születik. A „művészetben való lét”, a folyamat követése, megélése, és bizonyos értelemben társadalmi szerepe, nagyobb értéket képvisel ma, mint a klasszikus értelemben alkotott műtárgy értéke. Kutatásomban, azokat az együttműködések, összefüggések és hidakat keresem, melyek összekötik és feloldják a képzőművészet és a táncművészet közötti éles határokat a 20. század elejétől napjainkig.

Az értekezés szempontjából az emberi test kutatása elengedhetetlen, mind filozófiai, mind antropológiai szempontból, mert míg a képzőművészetnek alanya vagy tárgya a test, addig a táncnak médiuma. Ezeket a folyamatokat csak bizonyos mértékű történeti áttekintéssel érthetjük meg. Mindkét műfaj vonatkozásában vannak olyan sarkalatos pontok, amelyek meghatározók voltak a későbbi korok tekintetében. Az egyik ilyen mérőföldkő, a 20. századi modernista törekvések kialakulásában, a századeleji „Életreform” mozgalom, illetve a Bauhaus szellemisége, melyek egy új világképet adtak az embereknek, új eszmékkel, és hatásuk napjainkig felfedezhető a különböző művészeti ágakban, és az oktatásban is.

Értekezésemben kiemelt szerepet kap Lábán Rudolf munkássága – majd a szellemiségéből táplálkozó nemzedék művészete -, aki kihagyhatatlan mérőföldkő a modern tánc, és az új európai színházi tánc születésének szempontjából. Mozdulatelemző-, és téranalízis rendszerének kidolgozásával, eljutott a térharmonia elmélet, és – a mai napig alkalmazható - táncírás megalkotásához. Öröksége felbecsülhetetlen, mert egy olyan - eddigiektől eltérő-, univerzális világot teremtett, mellyel alapvető szándéka az volt, hogy a táncművészetet egyenrangúvá tegye más művészeti ágakkal. Később, hatással volt olyan koreográfusokra, iskolaalapítókra, akik kísérleteikkel tovább folytatták az emberi mozdulatok vizsgálatát, elemzését, és az emberi test viszonyát a térrel és az idővel.

Kutatásomban az egyik meghatározó felvetés, hogy struktúra nélkül nincs szabadság. A dolgozatban azokat a korszakalkotó művészeket és együttműködéseiket mutatom be, melyek megerősítik a felvetésemet és rámutatnak arra, hogy a struktúra meghatározó szerepet játszik az alkotói folyamatban.

Az elméleti kutatások és gyakorlati tapasztalatok összegzéséeként, megszületett egy olyan illusztrációs kísérlet, ami Lábán Rudolf téranalízisét figyelembe véve, leköveti annak alapvető mozgáslehetőségeit, majd az analízis után következő szintézisben teljesedik ki. Ez a kísérlet, részben színpadi előadás formájában tekinthető meg, illetve a róla készült videofelvétel egy olyan demonstrációs anyag, ami a táncoktatásban is felhasználható.

Tézisek

I. A test és mozdulatai a tánc vonatkozásában magán viselik a történelmi korszakok társadalmi változásait és annak a kultúrában betöltött szerepére gyakorolt hatásait. A tánc szerepe és jelentősége folyamatosan változó társadalmi megítélés alá esik. Képviselőinek törekvése szinte a kezdetektől az volt, hogy a tánc műfaját a művészetek világába egyenrangúvá emeljék a többi művészeti ággal. A test, különböző filozófiai és kulturális antropológiai értelmezései lehetőséget nyújtanak arra, hogy a tánc, mint kommunikációs médium értelmezhetővé váljék.

II. A téralakítás művészete, a teret alakító műfajok vonatkozásában leköveti az ember és a társadalom kapcsolatának változásait. A szobrászi, és az építészeti tér összefügg a mozgással, csak is a vizualitás útján befogadható és a tér mind a négy dimenzióját kitölti. A mozdulat, mozgás és a tér analízise létrehozhat egy olyan struktúrát, amellyel értelmezhetővé és alakíthatóvá válik a tér, és a térben való tudatos létezés.

III. A mozdulat- és a térelemzési módszerek lehetőséget adnak a testtudat kialakítására, a belső érzetek finomítására (kinesztézia), és a kifejező mozdulatok alkotására és megélésére. A mozdulat belső érzete és külső térfoglalása között kapcsolat áll fenn. A folyamatos egyensúlykeresés által jön létre a harmónia - az emberi lét valamennyi vonatkozásában -, ami a stabilitás szimbóluma.

IV. A mestermunkában szereplő illusztrációs kísérlet az oktatásban is felhasználható, segít megérteni a mozdulatok térbeli elhelyezkedését és a tér kreatív alakítására is ösztönöz, mely által megszületik a narratíva mentes tiszta tánc. A szabályos geometrikus testekben történő mozdulatsorok, a térben kiterjedve is megtartják a struktúrát, mely struktúra adja a mozdulat és a kifejezés szabadságát. Struktúra nélkül nincs szabadság.